

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Slutrapport av ekonomiskt stöd

Inledande sammanfattning

Värmdö Kommun har i samverkan med Värmdö närpolis, låtit FoU-Södertörn göra en utvärdering av projektet Utredningscentrum för unga lagöverträdare en nära samverkan mellan socialtjänst, polis och åklagare. Under större delen av projekttiden var socialtjänst och polis samlokaliserade.

Utvärderingen bygger på 16 intervjuer med anställda vid socialtjänsten, polisen och åklagarmyndigheten samt brottsstatistik.

Samlokaliseringen av socialtjänst och polis bidrog till

- **Förbättrad samordning** gjorde det lättare att hitta tider för genomgång av nya ärenden. Polisförhör och sociala bedömningssamtal hölls i direkt anslutning till varandra.
- **Förbättrad kontinuitet i arbetet** bidrog till förbättrad kunskap om vilka ungdomar i Värmdö kommun som var brottsaktiva. Det blev enklare att följa upp enskilda lagöverträdare och deras brottslighet.
- **Förbättrat stöd till unga lagöverträdare**, en konsekvens av kortare handläggningstider och möjligheten att omedelbart inleda sociala insatser. Ungdomarna och deras föräldrar fick samma socialsekreterare och poliser under hela utredningsprocessen.

Det statistiska underlaget visar

Uppklarningsprocenten för brott begångna av straffmyndiga ungdomar under 18 år ökade markant. Uppklarningsprocenten för brott begångna av icke straffmyndiga sjönk.

Utredningstiden för ungdomsärenden minskade.

Antalet ungdomar som återföll i brott var få. Det går därför inte att se om **återfallsfrekvensen** minskat.

Medlingsärendena saknade statistik från flera år. Det går därför inte att utläsa om andelen medlingsärenden ökat.

Sammanfatta utvärderingens eller uppföljningens huvudsakliga resultat och genomförande med maximalt 200 ord.

Bakgrund

Den registrerade brottsligheten bland barn och ungdomar i åldern 12-18 år i Värmdö Kommun är lägre än snittet för riket. För de typiska ”ungdomsbrotten” – snatteri, stöld, skadegörelse, misshandel, olovlig körning och narkotika – är fördelningen ungefär densamma som för övriga riket

De deltagande myndigheterna formulerade sju huvudmål för projektet:

1. Omedelbar samhällelig reaktion för att förhindra kriminalitet
2. Förhindra unga gärningspersoner att begå fler brott i väntan på konsekvenser av tidigare brott
3. Minska andelen ungdomar som återfaller i kriminalitet
4. Ge nödvändigt stöd till ungdomar som begår brott och deras anhöriga
5. Aktivera nätverket runt ungdomar, bland andra föräldrar, andra anhöriga och skola
6. Öka andelen medlingsärenden
7. Får en klar bild av brottsligheten bland ungdomar som var skrivna i Värmdö Kommun

För att uppnå huvudmålen krävdes det enligt projektgruppen att:

- Brott begångna av Värmdöungdomar utreds av Värmdö närpolis oavsett var brottet har begåtts
- Polisen arbetar för att kontakta misstänkta lagöverträdare för att boka in polisförhör inom 48 timmar från det att anmälan inkommit till polisen
- Polisens utredare, socialsekreterare och åklagare har, på regelbundna möten under utredningsfasen en gemensam dialog kring aktuella ungdomsärenden.
- Polisens utredare och socialsekreterarna är samlokaliserade på polisstationen

Genom att utvärdera om Utredningscentrum uppfyllt sina målsättningar vill Värmdö kommun och Värmdö närpolis bidra till att få fram verksamma metoder i arbetet med unga lagöverträdare och sprida erfarenheter från myndighetssamverkan till socialtjänst, polis och åklagare i övriga delar av Stockholms län.

Frågeställningar och Metod

Frågeställningar

De frågeställningar som utvärderingen använde sig av var:

1. Hur har det faktum att närpolisen och socialtjänsten inte längre är samlokaliserade påverkat arbetet med unga lagöverträdare
2. Har upplärningsprocenten för ungdomsbrott förändrats mellan maj 2008 och maj 2013
3. Har upplärningsprocenten förändrats mellan 1 november 2011 då samlokaliseringen av polis och socialtjänst upphörde fram till den officiella slutpunkten för projektet 31 maj 2013?
4. Hur stor andel av ungdomsärendena håller tidsfristen gällande förundersökningar?
5. Hur lång är tiden från det att en ungdom delges misstanke om brott till dess att förundersökningen skickas till åklagare under åren 2008-2013?
6. Har tiden från det att den unge delges misstanke om brott till dess att förundersökningen skickas till åklagare ökat eller minskat från och med november 2011 då polis och socialtjänst inte längre var samlokaliserade?
7. Hur stor andel av ungdomarna under 18 år återkommer som misstänkta i polisens statistik vid mer än ett tillfälle?
8. Har andelen medlingsärenden bland ungdomar ökat eller minskat?

Metod

Utvärderingen har använt både en kvalitativ metod bestående av intervjuer och en kvantitativ metod bestående av statistiskt underlag.

Intervjuernas syfte är att:

- belysa de erfarenheter av myndighetssamverkan kring unga lagöverträdare som är värda att sprida vidare
- belysa hur upphörandet av socialtjänstens och polisens samlokalisering har påverkat arbetet med unga lagöverträdare

Utvärderingen huvudsakliga underlag består av brottsstatistik från Värmdö närpolis (september 2008 – december 2013) som kompletterats med statistik över genomförda medlingar (2011-2013) och återfallsstatistik för unga lagöverträdare från Nacka polismyndighet (maj 2007-maj 2013).

Utvärderingen genomfördes i efterhand när projektet avslutats. En del personer och uppgifter var därför svåra att få tag i. Det saknades förmätningar och statistiken var

inte uppdelad i de tidsperioder som var intressanta att jämföra. I statistiken saknades också en del information som var intressant vid utvärderingen av vilka effekter projektet haft.

Genomförande och deltagande aktörer

Utvärderingen har genomförts av en projektanställd kriminolog på Södertörns forsknings – och utvecklingsenhet (FoU- Södertörn) med handledning av en disputerade forskare på enheten.

De intervjuer som genomfördes omfattade 16 av de 20 personer som helt eller delvis varit involverade i Utredningscentrum mellan maj 2008 och 2013. Av dem som intervjuats är sex poliser, sju anställda vid socialtjänsten och tre åklagare. De fyra personer som inte intervjuats, två socialsekreterare och två åklagare gick inte att få kontakt med eller tackade nej till att bli intervjuade.

Under genomförandet av utvärderingen upptäcktes en del brister i det statistiska materialet.

- Det saknades brottsstatistik från tiden före september 2008
- Utredningscentrum invigdes i maj 2008. Mellan maj 2008 och september 2008 fanns inget statistiskt underlag för att beräkna upplärningsprocenten och andelen ärenden som höll tidsfristen till åklagaren (Frågeställning 2 och 3). Det saknades också statistik från åren före starten av utredningscentrum vilket gör att det omöjligt att jämföra tiden före projektet och med tiden under projektet.
- Statistiken över genomförda medlingar omfattade endast åren 2011-2013.

För att kunna åskådliggöra om och i så fall vilken betydelse samlokaliseringen haft för Utredningscentrums möjligheter att öka upplärningsprocenten och minska utredningstiderna gjordes en indelning i tre perioder.

1. 1 september 2008 till 31 oktober 2011, den period projektet pågick då polis och socialtjänst var samlokaliserade (period 1)
2. 1 november 2011 till 31 maj 2013, den period projektet fortsatte trots att polis och socialtjänst inte längre satt i samma lokaler (period 2)
3. 1 juni 2013 till 31 december 2013, den period då projektet officiellt avslutats (period 3).

Resultat

Samlokaliseringens betydelse (Frågeställning 1)

Ett av huvudresultaten belyser samlokaliseringens betydelse. Goda personliga relationer, förståelse för varandras verksamheter, en gemensam problembild och ett gemensamt mål är några av de faktorer som krävs för att göra samverkan möjlig. För att samverkan ska fungera, över tid, oberoende av personer krävs dessutom en hållbar struktur i form av skriftliga överenskommelser och avtal som är förankrade hos medarbetare och chefer på samtliga nivåer inom polis, socialtjänst och åklagarmyndighet.

De poliser och socialsekreterare som intervjuats har fått ge sin syn på hur samarbetet kring unga lagöverträdare påverkades av att samlokaliseringen upphörde. De betonar att upphörandet av samlokaliseringen ledde till tre konsekvenser

- **Försämrad samordning.**

Då samlokaliseringen upphörde uppstod svårigheter att samordna tider för genomgång av nya ärenden samt att hålla polisförhör och sociala bedömningssamtal i direkt anslutning till varandra. Detta ledde till att handläggningstiden och tiden innan en social insats kunde påbörjas blev längre.

- **Försämrad kontinuitet i arbetet.**

När samlokaliseringen upphörde minskade kunskapen om vilka ungdomar i Värmdö Kommun som var brottsaktiva och gjorde det svårare att följa upp enskilda lagöverträdare och deras brottslighet. Polis och socialtjänst fick också svårare att möta varandras behov vilket ledde till en försämrad förståelse för varandras arbetsuppgifter. Kontinuiteten i arbetet minskade ytterligare när socialtjänsten i juni 2013 omorganiserade arbetet med unga lagöverträdare.

- **Försämrat stöd till unga lagöverträdare.**

De intervjuade ser det försämrade stödet till unga lagöverträdare som en konsekvens av längre handläggningstider och svårigheter att omedelbart kunna påbörja sociala insatser. När samlokaliseringen av socialtjänst och polis upphörde försvann också den trygghet som det innebar för ungdomarna och deras föräldrar att få träffa samma socialsekreterare och

poliser under hela utredningsprocessen. En trygghet som ofta innebar att de misstänkta lagöverträdare självmant ville berätta vad som hänt.

Fler huvudresultat av utvärderingen

Utveckling av upplarningsprocenten (Frågeställning 2 och 3).

En väsentligt ökad upplarningsprocent i ärenden med straffmyndiga ungdomar. Uppklarningsfrekvensen tredubblades under projekttiden jämfört med året innan. Utvecklingen var stabil och ingen skillnad kunde observeras mellan den period då socialtjänst och polis var samlokaliserade och tiden efter det att samlokaliseringen upphört.

En anmärkningsvärt sjunkande upplarningsprocent i ärenden med icke straffmyndiga lagöverträdare.

Andelen ungdomsärenden som håller tidsfristen gällande förundersökningar
(Frågeställning 4)

Andelen ungdomsärenden som höll tidsfristen var vid starten i september 2008 (45,40 procent), minskade något under 2009 (38,70 procent) för att därefter öka (till 57 procent) 2010, med toppnotering (70,60 procent) 2011. För att därefter minska till 55 procent 2012 och 45,30 procent 2013.

Utveckling av utredningstiden i ungdomsärenden (Frågeställning 5)

En påtaglig minskning av tiden från det att den unge delges misstanke om brott till dess att förundersökningen skickas till åklagare. Under projekttiden minskade utredningstiden som mest med 80 procent jämfört med året innan. Den genomsnittliga utredningstiden ökade väsentligt efter projekttidens slut.

Har tiden från det att den unge delges misstanke om brott till dess att förundersökningen skickas till åklagare ökat efter det att samlokaliseringen upphört (Frågeställning 6)?

Från 2009, det första hela året då projektet var igång till det sista året för samlokaliseringen minskade handläggningstiden från i snitt 48 dagar till 22 dagar. För att därefter öka till 32 dagar 2012 och 73 dagar 2013. Den långa utredningstiden 2013 förklaras till viss del med några ärenden som hade väldigt lång utredningstid samt att Värmdö närpolis fick ta över en del ungdomsärenden från Nacka, vilket ledde till en betydligt större arbetsbelastning än tidigare.

Misstänkta återfall i brott (Frågeställning 7)

Låg återfallsfrekvens bland registrerade unga lagöverträdare. En mycket liten grupp, sex personer, var mycket brottsaktiva och stod för en stor del av de anmälda ungdomsbrotten, 20 procent.

Ökning av antalet medlingsärenden

Frågan om andelen medlingsärenden ökat eller minskat under projekttiden gick inte att besvara eftersom det bara fanns statistik över genomförda medlingar under åren 2011 – 2013.

Kunskapen från utvärderingen

- har använts som diskussionsunderlag på det seminarium som hölls av FoU- Södertörn om verksamma metoder när det gäller arbete med unga lagöverträdare
- används i de diskussioner som förs idag kring överenskommelser mellan kommun och polis
- kan användas för att förkorta polisens utredningstider när det gäller unga lagöverträdare
- kan användas för att under utredningstiden förbättra stödet till unga lagöverträdare och deras föräldrar

För att kunna starta ett utredningscentrum för unga lagöverträdare krävs

- att socialtjänsten, polisen och åklagaren utser anställda som har som uppgift och får resurser att delta i samverkan.
- Samlokalisering av socialtjänst och polis
- Regelbundna möte mellan socialtjänst, polis och åklagare

Eftersom Utredningscentrum i Värmdö Kommun inte längre finns är det inte möjligt att upprepa utvärderingen av detta utredningscentrum. Skulle ett nytt utredningscentrum startas är rekommendationen att redan från start planera en utvärdering.